

УДК 349.6

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v6.2022.20>**Е. Позняк,**

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри екологічного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
психолог

Т. Шараєвська,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри екологічного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

О. Шомпол,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри екологічного права
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОНВЕНЦІЯ ООН ПРО ТРАНСКОРДОННИЙ ВПЛИВ ПРОМИСЛОВИХ АВАРІЙ: ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Постановка проблеми. Практичне вирішення проблем забезпечення екологічної безпеки за допомогою правового інструментарію базується на положеннях Конституції України [1] про людину як найвищу соціальну цінність, про обов'язок держави із забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території нашої держави, з подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, законодавчого регулювання найважливіших суспільних відносин. Вже тривалий час Україна виборює свою свободу, незалежність та територіальну цілісність з моменту вторгнення російської федерації на територію нашої держави. Проте, це не зупиняє процеси стрімкого розвитку нашої держави та її зростання, зокрема в еколого-правовій сфері. За час дії воєнного стану було прийнято цілу низку нових та довгоочікуваних законів і підзаконних актів екологічного спрямування, в основі яких – відповіді на гуманітарні та екологічні

виклики війни. Вкрай важливим стало набуття 04 жовтня 2022 р. обов'язковості для України положень Конвенції Європейської економічної комісії Організації Об'єднаних Націй про транскордонний вплив промислових аварій (м. Хельсінкі, 17 березня 1992 р., із поправками від 19 грудня 2015 р.).

Оцінка стану літератури. Комплексний характер проблеми формування правового механізму забезпечення екологічної безпеки полягає у тому, що його досліджували такі українські вчені: В.І. Андрейцев (становлення права екологічної безпеки, вчення про екологічний ризик, обґрунтування необхідності прийняття Закону України «Про екологічну (природно-техногенну безпеку»); Г.І. Балюк (сучасні актуальні правові проблеми забезпечення екологічної, ядерної та радіаційної безпеки, розгляд світоглядних засад розвитку екологічного права та місця права екологічної безпеки в ньому);

Л.О. Бондар (забезпечення екологічної безпеки в промисловості, вчення про екологічний ризик); А.С. Євстігнєєв (забезпечення екологічної безпеки природокористування, розвиток оцінки впливу на довкілля, дозвільна сфера здійснення екологічно небезпечної діяльності в системі забезпечення екологічної безпеки); М.В. Краснова (методологія формування права екологічної безпеки, правовий механізм обчислення і компенсації екологічної шкоди, екологічне оцінювання та його роль в механізмі забезпечення екологічної безпеки); Ю.А. Краснова (теоретичні аспекти розвитку права екологічної безпеки України), Н.Р. Малишева (розвиток механізму забезпечення екологічної безпеки в міжнародному праві та в праві ЄС), Т.О. Третяк (формування механізму реалізації права громадян на екологічну безпеку, розвиток законодавства про оцінку впливу на довкілля) та багато ін. Власне екологічні проблеми, пов'язані із забезпеченням екологічної безпеки, розглядали у своїх працях В.І. Вернадський, М.А. Голубець та інші фахівці у сфері природничих наук. Даній проблематики торкались і автори цієї публікації. Водночас, сам факт приєднання України до Конвенції ООН про транскордонний вплив промислових аварій у період дії воєнного стану обумовлює необхідність більш глибокого аналізу її положень.

Метою даного дослідження є здійснення аналізу положень Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій, виявлення шляхів підвищення ефективності законотворчої діяльності у зв'язку з необхідністю удосконалення екологічного законодавства, з іншими чинниками суспільного розвитку. Досягненню поставленої мети сприятиме **виконання таких завдань**, як дослідження наукових підходів представників, насамперед, правової сфери знань, а також окремих положень екологічного та інших галузей законодавства у сфері

правового забезпечення екологічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. В Україні процес формування правового механізму забезпечення екологічної безпеки було розпочато ще з кінця 80-х років минулого століття. Упродовж більш, ніж тридцяти років періоду незалежності України, було ратифіковано (або Україна приєдналася) низку міжнародно-правових договорів, значна частина яких спрямована на встановлення вимог, критеріїв, засобів, способів, гарантій тощо забезпечення екологічної безпеки та окремих її складових у різних сферах діяльності.

Зрештою, у відповідності до Закону України від 03 травня 2022 р. «Про приєднання України до Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій» зазначена Конвенція стала частиною українського законодавства – екологічного, господарського та деяких інших галузей. Таке приєднання відбулося із певним застереженням – щодо розгляду спорів, адже визнано два способи врегулювання спорів. Ці способи передбачені в п. 2 ст. 21 Конвенції як обов'язкові для нашої держави та всіх інших держав – сторін Конвенції, які прийняли на себе передбачені нею зобов'язання. І навіть наявність цього застереження, на нашу думку, тільки підтверджує усвідомлене рішення органів влади нашої держави щодо приєднання до цієї Конвенції, оскільки тривалий час Україна приєднувалась до міжнародних екологічних угод без будь-яких застережень.

Дана подія є визначальною, хоча дискусії щодо необхідності приєднання до виконання Україною зобов'язань за цією Конвенцією тривали серед науковців та юристів-практиків ще з моменту її підписання – майже 30 років. Представники МБО «Екологія. Право. Людина», які звернулися до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України із обґрунтуванням необхідності

термінового приєднання України до даної угоди в умовах воєнного стану, справедливо зазначили про те, що «вже зараз парламент і уряд можна привітати із оперативним вчиненням важливого правильного кроку, що матиме довготривалі позитивні наслідки для здоров'я громадян та довкілля» [2]. Матиме це позитивні наслідки і для подальшого розвитку еколого-правової культури безпеки як гарантії забезпечення ефективності попередження екологічних ризиків у нашому житті, гарантії реалізації права громадян на безпечне для життя і здоров'я довкілля [3, с. 117].

Прикро усвідомлювати, що такі стрімкі та, на нашу думку, позитивні зміни у розвитку еколого-правового регулювання відбуваються саме в період дії воєнного стану (мабуть, це загальнолюдська тенденція – перебувати в стані інерції, за відсутності видимих загроз). Російська агресія, спрямована проти України, супроводжується масштабною екологічною шкодою, яка завдається довкіл्लю України. В результаті знищення та руйнування низки промислових об'єктів виникла гостра необхідність удосконалення безпекової складової чинного законодавства стосовно попередження та реагування на різні прояви екологічних ризиків та загроз.

Положення Конвенції про трансграничний вплив промислових аварій відіграють важливу роль у системі міжнародно-правових заходів щодо забезпечення міжнародної та транснаціональної екологічної безпеки. Її розробка та схвалення державами стали правовою відповіддю на випадки великих промислових аварій 80-х – 90-х років ХХ століття, наприклад, забруднення після аварії на підприємстві «Sandoz» у Швейцархалле у 1986 р., яке свого часу значно вплинуло на усі країни нижче за течією річки Рейн [4].

На міжнародному рівні сформувалася система правових норм щодо міжнародних заходів, крите-

ріїв та нормативів екологічної безпеки [5, с. 522–547; 6, с. 97–109; 7, с. 169–215], дотримання яких з боку усіх членів міжнародно-правового співтовариства дозволяє забезпечувати функціонування та розвиток системи міжнародно-правового захисту від ризиків техногенного та природного характеру, а також своєчасне реагування на їх прояви, забезпечення й захист екологічних прав людини.

У системі найважливіших міжнародно-правових заходів забезпечення екологічної безпеки, які повноцінно мають бути реалізовані на національному рівні, по-перше, слід приділити увагу експертно-оціночним процедурам. В українському законодавстві оцінку впливу на довкілля планованої діяльності та стратегічну екологічну оцінку було запроваджено із прийняттям законів України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 р. та «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20 березня 2018 р. відповідно до Конвенції ЄЕК ООН про оцінку впливу на навколишнє середовище у трансграничному контексті (м. Еспо, 25 лютого 1991 р., ратифікована Законом України від 19 березня 1999 р.).

По-друге, необхідно забезпечити ефективність механізмів реалізації екологічних прав людини і громадянина в Україні, а саме – права на безпечне для життя і здоров'я довкілля, права на доступ до екологічної інформації, участі громадськості в прийнятті екологічно значимих рішень і доступу до правосуддя, відповідно до положень Конвенції ООН про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (м. Орхус, 25 червня 1998 р., ратифікована Законом України від 06 липня 1999 р.).

По-третє, елементом системи міжнародної екологічної безпеки, який Україна має запровадити у відповідності до Конвенції про трансграничний

донний вплив промислових аварій, має стати система попередження промислових техногенних аварій на об'єктах підвищеної небезпеки та в процесі здійснення екологічно небезпечної діяльності, а також транскордонного впливу таких аварій. З початку 90-х років минулого століття і станом на сьогоднішній день Україна не тільки визнала загальні принципи міжнародного права щодо попередження техногенних ризиків та аварій, їх транскордонного впливу, але й сформувала систему джерел права екологічної безпеки, починаючи з положень Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. із визначенням заходів щодо забезпечення екологічної безпеки, а далі – приймаючи Закони України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» від 08 червня 2000 р. (втратив чинність у 2012 р.), «Про об'єкти підвищеної небезпеки» від 18 січня 2001 р., Кодекс цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 р. та багато інших.

Однак, сфера дії Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій застосовується, в першу чергу, для запобігання промисловим аваріям, забезпечення готовності до них і ліквідації наслідків аварій, які можуть призвести до транскордонного впливу, включаючи вплив аварій, викликаних стихійними лихами. Слід відмітити, що важливим є акцент на міжнародному співробітництві, що стосується взаємної допомоги, досліджень і розробок, обміну інформацією та технологією у галузі запобігання промисловим аваріям, забезпечення готовності до них і ліквідації їх наслідків.

Зазначена Конвенція, після приєднання до неї України та набрання нею чинності, посіла чільне місце в системі національного законодавства, яке спрямоване саме на регулювання питань щодо закріплення

превентивних засобів захисту в сфері попередження надзвичайних екологічних ситуацій техногенного та природного характеру. Так, відповідно до ст. 6 сторони мають вживати відповідних заходів з метою запобігання промисловим аваріям, у тому числі заходів, що стимулюють операторів здійснювати дії щодо зниження ризику промислових аварій. Згідно зі ст. 8 сторони зобов'язані вживати належних заходів для забезпечення та підтримки відповідної готовності до надзвичайних ситуацій з метою ліквідації наслідків промислових аварій та забезпечити вжиття заходів щодо забезпечення готовності з метою пом'якшення транскордонного впливу таких аварій. При цьому, плани дій у надзвичайних ситуаціях рекомендовано сторонам переглядати регулярно, або коли це вимагають обставини, з урахуванням досвіду, отриманого при ліквідації наслідків аварій, що мали місце в минулому. Зазначені заходи, які сторони мають вживати з метою запобігання та/або ліквідації промислових аварій, перераховані у відповідних додатках до цієї Конвенції, але не обмежуються ними.

Таким чином, крізь призму аналізу Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій, можемо зробити висновок про те, що її основною метою є зведення до мінімуму ризику негативного впливу промислових аварій для населення і навколишнього природного середовища за рахунок, в першу чергу, вжиття саме превентивних засобів захисту. Як зазначають вчені, краще запобігти виникненню екологічних проблем, ніж пасивно чекати їх настання, вкладаючи значні фінансові, матеріально-технічні ресурси на подолання їх наслідків [8, с. 258].

По-четверте, в системі міжнародної екологічної безпеки важливе місце посідає система заходів щодо управління ризиками стихійних лих, які здатні в переважній більшості випадків поглиблювати негативні

техногенні ризики в транскордонному масштабі. У зв'язку з цим, доцільно зазначити про міжнародний документ під назвою «Йокогамська стратегія безпечнішого світу: Керівні принципи запобігання стихійним лихам, забезпечення готовності й пом'якшення їх наслідків» (27 травня 1994 р.) [9], схвалений Резолюцією 54/219 Генеральної Асамблеї ООН [10] в 1999 р. і Резолюцією 56/195 [11]. З метою продовження реалізації заходів ООН щодо попередження стихійних лих на Третій Всесвітній конференції ООН щодо зниження ризику природних лих, яка проходила в Японії 14 – 18 березня 2015 р., було прийнято Сенадайську рамкову програму зменшення ризиків лих на період з 2015 по 2030 роки [12]. Попередньо від реалізації даної програми очікується значне зниження ризиків стихійних лих, людських втрат, погіршення здоров'я, умов життя, економічних, фізичних, соціальних, культурних і природних активів осіб, підприємств, спільнот і країн, саме такий результат зафіксовано на рівні цілей програми [13].

Принагідно зазначимо про особливості термінологічного апарату, яким оперує Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій. Так, до важливих її положень слід віднести закріплення підходу до визначення поняття «промислова аварія», яка розуміється як «подія, що виникає в результаті неконтрольованих змін під час будь-якої діяльності з небезпечними речовинами, або на промисловому об'єкті, наприклад, під час виробництва, використання, зберігання, переміщення або видалення; або при транспортуванні (мова йде про наземний транспорт, відповідно до п. «d» ст. 2 Конвенції) (ст. 1 Конвенції). «Небезпечна діяльність» у розумінні Конвенції розглядається як «будь-яка діяльність, під час якої одна або більше ніж одна небезпечна речовина присутня або може бути присутня в кількостях, рівних або перевищуючи граничні кількості, перераховані

в додатку I до цієї Конвенції, і яка здатна призвести до транскордонного впливу» (п. «b» ст. 2 Конвенції). Фактично дані поняття ґрунтуються на концепції небезпечних речовин і на принципах хімічної безпеки. Додаток I до Конвенції визначив кількісні та якісні параметри небезпечної діяльності, яка може негативно впливати.

Якщо ми звернемося до визначення об'єктів такого негативного впливу, то вони перераховані в п. «с» ст. 1, де «вплив» означає будь-які прямі або непрямі, негайні або такі, що виникають через проміжок часу, шкідливі наслідки промислової аварії, а саме: для людей, флори і фауни; ґрунту, води, повітря і ландшафту; взаємозв'язку між факторами, зазначеними попередньо; а також для матеріальних цінностей і культурної спадщини, включаючи історичні пам'ятки. Можемо зазначити, що в межах цього поняття охоплені практично всі об'єкти еколого-правової охорони та існуючі між ними природні (екосистемні) та правові зв'язки. Важливим у контексті цієї Конвенції є поняття «транскордонного впливу» як «серйозного впливу у межах дії юрисдикції тієї чи іншої Сторони в результаті промислової аварії, що сталася в межах дії юрисдикції іншої Сторони» (п. «d» ст. 1 Конвенції).

Значний інтерес у розрізі питання про ефективність реалізації положень цієї Конвенції на практиці викликає питання про її еколого-інформаційну складову. Як впливає із ч. 1 ст. 2, Конвенція застосовується і щодо міжнародного співробітництва, що стосується обміну інформацією в галузі запобігання промисловим аваріям, забезпечення готовності до них і ліквідації їх наслідків. Серед загальних положень відмічається, що сторони шляхом обміну інформацією, консультацій та інших спільних заходів розробляють і здійснюють без необґрунтованої затримки політику і стратегії для зниження ризику промислових

аварій та вдосконалення заходів щодо їх запобігання, забезпечення готовності до них і ліквідація їх наслідків, включаючи відновлювальні заходи (ч. 2 ст. 3 Конвенції).

Таким чином, з аналізу положень даної Конвенції можна зробити висновки про наявність двох напрямів еколого-інформаційного забезпечення взаємодії сторін для ефективного та своєчасного виконання взятих ними на себе зобов'язань:

1) взаємний обмін інформацією про плановану діяльність, ризики, можливі наслідки, консультації щодо встановлення таких небезпечних видів діяльності, а також наукові, технологічні та інші аспекти взаємодії сторін, функціонування системи оповіщення (тобто, інформаційна взаємодія сторін в режимі оповіщення) про транскордонні аварії та їх наслідки тощо;

2) надання екологічно значимої інформації громадськості, проведення консультацій та інших форм взаємодії з громадськістю в рамках визначених національним законодавством сторін правових форм участі громадськості у вирішенні екологічних проблем (наприклад, проведення громадських слухань, консультацій, врахування думки громадськості тощо).

Проте, сьогоденні реалії вимагають від держав-учасниць Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій не просто розробки законодавства, а й розгляду міжнародно-правових зобов'язань та норм національного законодавства з позиції їх фактичної реалізації. Така реалізація, на думку авторів статті, буде полягати у здійсненні положеннями Конвенції фактичного впливу на відповідні суспільні відносини, впливу на екологічно значиму поведінку суб'єктів екологічно небезпечної діяльності і, найголовніше, – мова йде про фактичне досягнення мети правового регулювання – зменшення кількості промислових аварій та обмеження їх транскордонного впливу.

Безперечно, в умовах воєнного стану досягти кінцевої мети Конвенції складно. У наукових публікаціях, присвячених дослідженню дії норм міжнародних екологічних угод та діяльності міжнародних інституцій в умовах збройних конфліктів та війни, відмічається «низький рівень ефективності міжнародно-правових засобів у питаннях подолання як збройних конфліктів, так і у питаннях забезпечення екологічної безпеки та охорони довкілля під час таких конфліктів» [14, с. 156–157]. Проте, найважливішим вектором політики держави, яка перебуває у стані війни, має стати перемога над агресором, відновлення порушеного суверенітету та формування системи заходів (екологічних – в числі найважливіших!) із відновлення у післявоєнний – відбудовний період.

На стадії реалізації положень Конвенції на національному рівні, слід пам'ятати про фрагментарний характер міжнародно-правового регулювання [15, с. 217–218], який проявляється в тому, що кожна міжнародна екологічна конвенція встановлює власний правопорядок у конкретній сфері міжнародної взаємодії і передбачає конвенційний механізм її реалізації. Водночас, зауважимо, що для ефективної реалізації Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій нашою державою необхідно застосовувати комплексний підхід у регулюванні із одночасним застосуванням заходів щодо попередження прояву небезпеки і оцінки впливу на довкілля на стадії планування діяльності, якій притаманний екологічний ризик, попередження ризиків природного та техногенного характеру та ефективного забезпечення екологічних прав громадян.

Слід зазначити, що одним із таких ефективних заходів із попередження виникнення надзвичайних екологічних ситуацій вважається здійснення виробничого екологічного контролю, який наразі є однією із

найперспективніших гарантій забезпечення екологічної безпеки навколишнього природного середовища та людини шляхом запобігання та мінімізації негативного впливу на довкілля діяльності з боку суб'єктів господарювання [16, с. 443].

З метою кореляції національних норм щодо визначення потенційно небезпечних об'єктів та видів діяльності, яким притаманний екологічний ризик, та з метою систематизації законодавчих підходів щодо їх визначення є потреба в науковому обґрунтуванні критеріїв, за якими можна розробити та затвердити універсальний для всієї системи регулювання Перелік видів екологічно небезпечної діяльності та об'єктів, що становлять підвищену екологічну небезпеку. Загалом за таким переліком визначається на сьогоднішній день сфера застосування оцінки впливу на довкілля у відповідності до ст. 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля». Вважаємо за доцільне закріпити зазначений перелік у нормах Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», що дозволить його використовувати і при здійсненні інших видів управлінської, природоохоронної чи правозастосовної діяльності. Приміром, при здійсненні моніторингу об'єктів підвищеної екологічної небезпеки, або ж при притягненні володільців об'єктів підвищеної екологічної небезпеки до абсолютної (суворої) еколого-правової відповідальності, де екологічний ризик, притаманний господарській та іншим видам діяльності, є обов'язковим елементом складу екологічного правопорушення [17, с. 137–138].

Досліджуючи питання реалізації положень Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій, не можна обійти і той факт, що Україна в умовах воєнного стану виконує свої зобов'язання щодо вступу до Європейського Союзу у відповідності до положень Угоди про асоціацію України та ЄС [18], у тому числі, в частині

адаптації національного законодавства України до законодавства ЄС.

Таким чином, правове регулювання відносин у сфері екологічної безпеки в Україні необхідно поповнити європейськими еколого-правовими моделями міжнародного та європейського співробітництва держав за участю України. У зв'язку з цим, перед нашою державою постає завдання – здійснити поступову адаптацію законодавства України до законодавства та політики Європейського Союзу у сфері регулювання екологічних правовідносин, зокрема щодо забезпечення екологічної безпеки. Сучасний розвиток законодавства України у сфері забезпечення екологічної безпеки має здійснюватися в руслі процесів глобалізації, оскільки більшість катастроф техногенного та природного характеру мають міжнародний характер, оскільки їхні наслідки поширюються за межі однієї країни [19, с. 177]. Саме тому для нашої держави приєднання до Конвенції про транскордонний характер промислових аварій стало вкрай важливим напрямом державної політики загалом та екологічної політики зокрема.

На рівні ЄС відносини щодо попередження великих промислових аварій на сьогодні закріплені в Директиві Європейського Парламенту і Ради 2012/18/ЄС від 04 липня 2012 р. про контроль загроз виникнення значних аварій, пов'язаних із використанням небезпечних речовин, та про внесення змін і подальше скасування Директиви Ради 96/82/ЄС [20]. Положення цієї Директиви потребують урахування при виконанні Україною зобов'язань за зазначеною Конвенцією, оскільки Україна одночасно в цьому процесі має поєднати заходи із досягнення мети і Конвенції, і Директиви.

Висновки. Таким чином, урахування кожного з наведених нами елементів міжнародного механізму забезпечення екологічної безпеки

при вдосконаленні національного екологічного законодавства (в контексті тематики даного дослідження) є вкрай важливим. Проте, слід зауважити, що вони матимуть сенс тільки після системного їх упровадження на національному рівні в усіх сферах економіки та суспільного життя.

Після приєднання України до Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій її положення стали: 1) частиною національного законодавства України; 2) безпосереднім джерелом екологічного права України та права екологічної безпеки у його складі; 3) складовою механізму правового забезпечення національної екологічної безпеки та права людини на безпечне для життя і здоров'я довкілля; 4) елементом системи запобігання і реагування на надзвичайні екологічні ситуації техногенного та природного характеру; 5) джерелом еколого-правової культури безпеки в системі екологічного підприємництва, попередження та/або подолання негативних наслідків надзвичайних екологічних ситуацій, а також правової культури в цілому. Ратифікація Україною зазначеної Конвенції сприяє розвитку законотворчого процесу, управлінської діяльності й екологічного менеджменту, економічної сфери відносин, зрештою – визначає вектори подальшого розвитку екологічної політики і права.

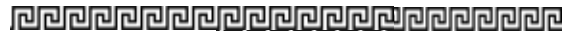
Перспективи подальших досліджень. Із ратифікацією даної Конвенції постає необхідність привести у відповідність до її положень норми низки нормативно-правових актів, які є основними джерелами права екологічної безпеки та регулюють суспільні відносини із здійснення різних видів екологічно небезпечної діяльності, зокрема з метою уникнення негативного транскордонного впливу промислових аварій, запобігання загрозам та ризикам виникнення надзвичайних екологічних ситуацій. Попереду – багатосекторальна та науково виважена робота з практичної покрової

реалізації принципів і положень даної Конвенції.

Стаття присвячена дослідженню проблем реалізації положень Конвенції ООН «Про транскордонний вплив промислових аварій» в умовах воєнного стану, запровадженого на території нашої держави в результаті російського вторгнення. У відповідності до Закону України від 03 травня 2022 р. «Про приєднання України до Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій» зазначена Конвенція стала частиною українського законодавства, джерелом еколого-правової культури безпеки та права екологічної безпеки загалом. Це покладає на нашу державу зобов'язання: із формування правового механізму забезпечення екологічної безпеки при здійсненні промислової діяльності, яка може супроводжуватися транскордонним впливом; подальшого розвитку безпекових елементів чинного законодавства стосовно попередження та реагування на надзвичайні екологічні ситуації; удосконалення еколого-інформаційної складової Конвенції в чинному законодавстві України.

Метою даного дослідження є здійснення аналізу положень зазначеної Конвенції, виявлення шляхів підвищення ефективності законотворчої діяльності у зв'язку з розвитком еколого-правової політики, з удосконаленням екологічного законодавства, з іншими чинниками суспільного розвитку. Для досягнення цієї мети досліджено наукові підходи представників, насамперед, правової сфери знань, а також положень міжнародного права та національного законодавства у сфері правового забезпечення екологічної безпеки.

У системі міжнародно-правових заходів забезпечення екологічної безпеки, які повноцінно мають

бути реалізовані на національному рівні, слід приділити увагу експертно-оціночним процедурам, гарантуванню прав громадськості на доступ до екологічної інформації, участь у прийнятті екологічно значимих рішень, доступ до правосуддя. Важливим елементом системи міжнародної екологічної безпеки, який має запровадити Україна відповідно до Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій, має стати система попередження промислових техногенних аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, в процесі здійснення екологічно небезпечної діяльності, транскордонного впливу таких аварій, а також негативного впливу стихійних лих. Існує потреба в систематизації законодавчих підходів стосовно визначення потенційно небезпечних об'єктів та видів діяльності, яким притаманний екологічний ризик. Необхідність обґрунтування критеріїв, за якими можна розробити та затвердити універсальний для всієї системи національного правового регулювання відносин у сфері екологічної безпеки перелік видів екологічно небезпечної діяльності, є очевидною.

Ключові слова: екологічна безпека, екологічне право, еколого-правова культура безпеки, надзвичайна екологічна ситуація, промислова аварія, транскордонний вплив.

Pozniak E., Sharaievska T., Shompol O. UN Convention on Transboundary Effects of Industrial Accidents: Prospects for Implementation in Ukraine in Modern Conditions

The article is devoted to the study of the problems of implementation the provisions of the UN Convention "On the Transboundary Effects of Industrial Accidents" in the conditions of marital law imposed on the territory of our country as

a result of the russian invasion. In accordance with the Law of Ukraine dated May 3, 2022 "On the Accession of Ukraine to the Convention on the Transboundary Effects of Industrial Accidents", the specified Convention became part of Ukrainian legislation, a source of environmental and legal culture of safety and law of environmental safety in general. This imposes obligations on our state: to form a legal mechanism for providing environmental safety during the implementation of industrial activities that may be accompanied by cross-border impacts; further development of safety elements of the current legislation regarding the prevention and response to emergency environmental situations; improvement of the ecological and informational component of the Convention in the current legislation of Ukraine.

The purpose of this study is to analyze the provisions of the mentioned Convention, to identify ways to increase the effectiveness of law-making activities in connection with the development of environmental and legal policy, with the improvement of environmental legislation, with other factors of social development. To achieve this goal, the scientific approaches of representatives, first of all, of the legal field of knowledge, as well as the provisions of international law and national legislation in the field of legal protection of environmental safety, were investigated.

In the system of international legal measures of provision of environmental safety, which must be fully implemented at the national level, attention should be paid to expert evaluation procedures, guaranteeing the rights of the public to access environmental information, participation in the adoption of environmentally significant decisions, and access to justice. An important

element of the system of international environmental safety, which should be implemented by Ukraine in accordance with the Convention on the Transboundary Effect of Industrial Accidents, should be a system of preventing industrial man-made accidents at high-risk facilities, in the process of carrying out environmentally hazardous activities, the cross-border impact of such accidents, as well as the negative impact of natural disasters. There is a need to systemize legislative approaches to the definition of potentially dangerous objects and types of activities that carry an inherent environmental risk. The necessity of substantiating the criteria by means of which it is possible to develop and approve a list of types of environmentally hazardous activities universal for the entire system of national legal regulation of relations in the field of environmental safety is obvious.

Key words: environmental safety, environmental law, environmental-legal culture of safety, international environmental law, environmental emergency, industrial accident, transboundary effect.

Література

1. Нормативно-правові акти наведено згідно з офіційним сайтом Верховної Ради України. URL: www.rada.gov.ua

2. МБО «Екологія.Право.Людина». Коли правильні кроки робляться швидко – Україна приєднується до Конвенції ЄЕК ООН про транскордонний вплив промислових аварій, 6 травня 2022 року. URL: <http://epl.org.ua/announces/koly-pravylni-kroky-roblyatsya-shvydko-ukrayina-pryyednuyet-sya-do-konventsiyi-yeek-oon-pro-transkor-donnyj-vplyv-promyslovyh-avariy/>

3. Позняк Е.В. Правова культура розвитку системи екологічної безпеки в Україні: гарантії ефективності попередження ризиків. Соціально-екологічні ризики в Україні: правовий аспект: монографія / Г.І. Балюк, Ю.Л. Власенко, М.І. Іншин, Т.Г. Ковальчук та інш.; ред. колег.: М.І. Іншин (голова) та Я.Я. Мель-

ник (заст. голови). Київ: «Видавництво Людмила», 2021. С. 97–117.

4. Рубач Єлизавета. Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій: сфера охоплення та основні вимоги. Секретаріат Конвенції ЄЕК ООН про транскордонний вплив промислових аварій Київ, 19 квітня 2018 р. URL: https://unece.org/fileadmin/DAM/env/documents/2018/TEIA/HL_Mtg_in_Ukraine/Presentations_UKR

5. Малишева Н.Р. Міжнародно-правовий аспект забезпечення екологічної безпеки / Проблеми права екологічної безпеки : навч. посіб. / М.В. Краснова, Г.І. Балюк, А.Г. Бобкова [та ін.] ; під заг. ред. М.В. Красної та Р.С. Кіріна; відп. ред. В.І. Андрейцев; М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т, Нац. гірн. ун-т. Дніпро: НГУ, 2016. 575 с.

6. Шомпол О.А. Вдосконалення законодавства України про екологічну безпеку в контексті міжнародно-правових зобов'язань: монографія. Чернівці: Кондратьєв А.В., 2018. 204 с.

7. Краснова Ю.А. Право екологічної безпеки України: теоретичні аспекти. Монографія. К.: НУБіП України, 2017. 589 с.

8. Малишева Н.Р. Науково-практичний коментар до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» / Н.Р. Малишева, М.І. Єрофеев. Харків: Право, 2017. 416 с.

9. International Decade for Natural Disasters Reduction. Yokohama Strategy and Plan of Action for a safer world. In: World conference on natural disaster reduction, Yokohama, Japan, 1994. URL: <file:///C:/Users/pc/Downloads/i248en.pdf>

10. International Decade for Natural Disaster Reduction: successor arrangements A/RES/54/219 3 February 2000, URL: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/271/75/PDF/N0027175.pdf?OpenElement>

11. International Strategy for Disaster Reduction Resolution 56/195 adopted by the General Assembly. URL: https://disasterlaw.ifrc.org/sites/default/files/media/disaster_law/2020-08/I55EN.pdf

12. The Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015/2030, Sendai, Japan, March 2015. URL: https://www.preventionweb.net/files/43291_sendai_frameworkfordrren.pdf

13. Гавронська І.В. Огляд Сендайської рамкової програми зі зниження ризиків

стихійних лих на 2015–2030 роки. Прикарпатський юридичний вісник. Випуск 3 (12), 2016. С. 124–127.

14. Балюк Г.І., Шомпол О.А. Національні та міжнародно-правові проблеми регулювання охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки під час збройних конфліктів. Адміністративне право та адміністративний процес. 2015. № 2. С. 142–157.

15. Задорожний О.В., Медведєва М.О. Міжнародне право навколишнього середовища: підручник для ВНЗ / Київ. наук.ун.ім. Тараса Шевченка, Ін.міжнар. відносин. К.: Видавничий дім «Промені», 2010. 510 с.

16. Sharaievska T., Slepchenko A. Current Issues of Industry Environmental Self-control Legal Nature in Ukrainian Environmental Law Doctrine. 19th International Multidisciplinary Scientific Geo-Conference SGEM 2019 (30 June – 6 July, 2019), Volume 19. N 54. P. 443–450.

17. Позняк Е.В. Історичне значення Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» для розвитку еколого-правової культури в Україні. Ефективність регулювання екологічних, природоресурсних та космічних відносин для сталого розвитку: право,

інституції, сучасні інформаційні технології: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. до 30-річчя Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» та 20-річчя Земельного кодексу України (м. Київ, 12 листопада 2021 р. К.: Видавництво «Наукова Столиця», 2021. С. 133–139.

18. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (м. Брюссель, 21 березня 2014 р., 27 червня 2014 р.); ратифікована Законом України від 16 вересня 2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

19. Шараєвська Т.А. Перспективи вдосконалення національного законодавства у сфері екологічної безпеки в умовах євроінтеграції. *Evropská politická a právní diskurz*. Svazek 4. Vydání 1. 2017. S. 177–182.

20. Директива Європейського Парламенту і Ради 2012/18/ЄС від 4.07.2012 р. про контроль загроз виникнення значних аварій, пов'язаних із використанням небезпечних речовин, та про внесення змін і подальше скасування Директиви Ради 96/82/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011-12#n3

